EN DOKUMENTATION FRÅN

Råd för framtiden 6

Brottsförebyggande åtgärder i praktiken

Det finns en stor efterfrågan på vad lokalt brottsförebyggande arbete innebär i praktiken. Både i Sverige och i andra länder bedrivs många lokala brottsförebyggande verksamheter som vi kan lära av. Studiedagen Råd för framtiden gav exempel på lokalt brottsförebyggande arbete inom en mängd olika områden.

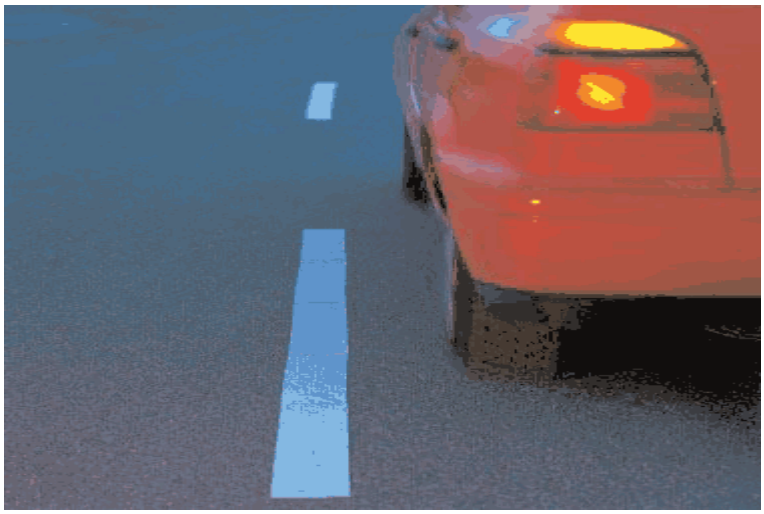

Lyckad konferens om brottsförebyggande åtgärder!

Brottsförebyggande åtgärder i praktiken var temat när Brottsförebyggande rådet (BRÅ) för sjätte gången anordnade konferensen Råd för framtiden. Omkring 250 personer deltog i konferensen och deras omdöme var överlag mycket positivt. Enligt den utvärdering som delades ut i samband med konferensen ansåg hela 93 procent att studiedagen i sin helhet var bra eller mycket bra!

Många av deltagarna, drygt 60 procent, besökte konferensen för första gången. De flesta av dem som besvarade enkäten ville att konferensen ska fortsätta vara årligen återkommande. Samtidigt visade det sig finnas ett intresse av ett något förändrat upplägg och av att konferensen anordnas även på andra orter. En idé är att arrangera den ihop med ett lokalt brottsförebyggande råd. För närvarande pågår en diskussion på BRÅ om fortsättningen. Självklart är vi intresserade av att ta del av de åsikter som ni som arbetar lokalt brottsförebyggande har.

I övrigt visade utvärderingen av Råd för framtiden att seminarierna var såväl engagerande som lättförståeliga. Även plenarföreläsningarna fick mycket positiva omdömen. Några ansåg dock att det var svårt följa den engelska presentationen med forskaren Paul Ekblom. Förhoppningsvis kan artikeln i denna skrift reda ut några av frågetecknen.

I skriften har vi dokumenterat de olika föreläsningarna och seminarierna. Tanken är dels att deltagarna ska få ta del av de seminarier man inte deltog i, dels att sprida kunskapen till dem som inte hade möjlighet att närvara vid konferensen.

Trevlig läsning!

ENHETEN FÖR LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

INNEHÅLL

Lyckad konferens om brottsförebyggande åtgärder, sid 2

Fem steg till bättre dokumentation, sid 3

Mediernas konstruktion av brott, sid 4

Lokala projekt för att minska bilbrott, sid 5

Viktigt med brottsofferperspektiv i det brottsförebyggande arbetet, sid 6

Klotterförebyggande åtgärder i praktiken, sid 7

Skydd mot rån i handeln, sid 9

Ansvarsfull alkoholhantering, sid 10

Ett arbete minskar risken för återfall, sid 11

Föräldrastöd i praktiken, 12

BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET
Box 1386
111 93 Stockholm
Internet: www.bra.se

REDAKTÖR
Malin Nääs
08-401 87 64
e-post: malin.naas@bra.se

MEDARBETARE
Lina Andersson,
Madeleine Blixt
Malena Carlstedt
Andreas Fahlén
Solveig Hollari

LAYOUT
Ylva Hellström

FYRA RÖSTER OM RÅD FÖR FRAMTIDEN

LENNART ANDERSSON, samordnare i UmeBRÅ:

– Jag har varit på seminarierna om klotter och näringsliv. Båda var intressanta. För närvarande arbetar vi mycket med klotterförebyggande arbete och med att förebygga snatterier. Därför var det bra att få inspiration.

– Det är andra gången jag besöker konferensen, det största utbytet är de informella kontakterna. Konferensen skulle gärna få innehålla mer tid för mingel.

MICHAEL MÅRTENSON, som är säkerhetssamordnare i Enköping, besökte konferensen för första gången och gick bland annat på föredraget om klotter:

– Det är viktigt att förebygga klotter ur många aspekter. Just nu är vi i början av vår analys av hur vi ska förebygga klotter och det var bra att få ökad kunskap.

– Det som är bäst med konferensen är att få feedback på att det man arbetar med är viktigt. Man möter också nya människor som man kan diskutera med.

ANNIKA WÅGSÄTER, samordnare i det lokala rådet i Landskrona:

– Jag gick på seminariet om klotterförebyggande åtgärder. Det är inget stort problem hos oss men vi ska ändå börja arbeta förebyggande och det var bra att få inspiration. Jag var också på seminariet om föräldrastöd. Det sociala förebyggande arbetet prioriteras ofta inte framför det situationella. Det är därför bra att hämta in kunskap så jag kan komma med förslag. Jag valde seminerier utifrån de områden jag ville ha ny kunskap inom.

– Jag är på konferensen för tredje gången. Det är bra att få nya kunskaper och att få träffa andra samordnare och projektledare.

SARA WETTERGREN, lokal samordnare i Kävlinge, som var på seminarierna om klotter och näringslivet:

– Vi håller på med ett projekt om klotter och skadegörelse så det var intressant att höra hur andra arbetar. Jag arbetar också som utredare inom kommunen med näringslivsfrågor som mitt område. Det är intressant att fundera över hur det brottsförebyggande arbetet kan komma in som en del i det arbetet.

– Det är viktigt med konferensen för att få inspiration och idéer.

Fem steg till bättre dokumentation

För att öka möjligheterna till kunskapsspridning är det av stor betydelse att dokumentera och utvärdera åtgärder och projekt. Samtidigt är det viktigt att vara medveten om vilken kontext som ett projekt bedrivits i och anpassa ett nytt projekt till de egna förhållandena. Huvudföreläsaren Paul Ekblom exemplifierade hur man kan dokumentera brottsförebyggande arbete med hjälp av metoden ”de 5 I:na”.

TEXT: MALIN NÄÄS FOTO: SUSANNE ERIKSSON

Paul Ekblom är forskare och arbetar med brottsförebyggande frågor på det brittiska inrikesdepartementet Home Office. Han menade att det är viktigt att praktiker tar del av goda exempel på förebyggande arbete. Samtidigt poängterade han att det är än viktigare att ta reda på vilka grundläggande idéer som ligger bakom ett projekt och under vilka förhållanden som projektet bedrivits. Först därefter kan man anpassa projektet till de egna förutsättningarna.

– Det har visat sig att de lokala förutsättningarna, har mycket stor betydelse för om man lyckas att förebygga eller minska brottsligheten, förklarade Paul Ekblom.

– Är det något som vi i England har lärt oss om lokalt brottsförebyggande arbete, så är det att ett lyckat projekt i en kommun sällan går att direkt kopiera till en annan.

Han menade också att väldigt få projekt är ordentligt utvärderade och dokumenterade. Det gör det svårt att veta vilka delar av ett projekt som varit framgångsrika.

Han poängterade även vikten av att grunda det förebyggande arbetet på kunskap om brottslighetens orsaker. Metodiskt brottsförebyggande arbete på lokal nivå är fortfarande en relativt ny företeelse och därför handlar det ofta om att skapa nya initiativ. Det är dock en förutsättning att nya idéer och åtgärder bygger på de kriminologiska teorierna.

Stöd för dokumentation

Paul Ekblom är upphovsman till metoden ”de 5 I:na” som kortfattat kan beskrivas som fem steg för att underlätta arbetet med att beskriva ett projekt. (De 5 I:na symboliserar den första bokstaven i de ord som rubricerar varje steg). När man ska sprida kunskap om ”good-practice” är det viktigt att beskriva såväl processen och åtgärderna som effekten. Det är också betydelsefullt att dokumentera de specifika förhållanden som en åtgärd eller ett projekt genomförts under. På samma sätt måste de som planerar att efterlikna ett projekt anpassa åtgärderna efter de lokala förhållandena. Tanken med modellen är att den ska fungera som ett stöd för att utförligt beskriva alla delar av ett projekt och omständigheter runt det. Det kan också vara effektivt att fundera över de fem stegen redan när man planerar ett projekt. Under varje steg i modellen finns ett flertal olika underrubriker. Enligt Paul Ekblom ökar det förutsättningarna för att dokumentationen ska bli så utförlig som möjlig.

Paul Ekblom är upphovsman till de 5 I:na.

– De 5 I:na är dels ett ramverk för praktiker när de ska planera ett projekt, dels en modell för att bena upp vad som kännetecknar ett lyckat projekt, avslutade Paul Ekblom. ●

DE 5 I:NA

Under rubriken Intelligence ska man göra en omfattande beskrivning av problembilden. Det är också viktigt att fundera över vilka konsekvenserna är av det aktuella problemet. Exempel på annat som kan beskrivas under första I:et är orsakerna till det aktuella brottsproblemet, en gärningsmannabeskrivning och hur gärningsmännen går tillväga.

Det andra steget, Intervention, i modellen handlar om att beskriva hur man på olika sätt har förhindrat det aktuella problemet/en. Denna del ska innehålla en noggrann beskrivning av åtgärden och andra insatser som kan ha påverkat det aktuella problemet. Exempelvis åtgärder som genomförts av polisen och i det civila samhället.

Därefter ska man beskriva hur man genomfört de olika åtgärderna. Under rubriken Implementation ska man också fundera över och beskriva, hur åtgärderna anpassats efter de lokala förhållandena. Här ska man även ta upp vem/vilka eller vad som åtgärden inriktats mot. En annan aspekt som är viktig att belysa är de etiska överväganden som gjorts i samband med att man genomfört insatserna.

Involvement är det fjärde I:t. Här är tanken att man ska beskriva vilka aktörer som varit involverade i projektet och vilka uppgifter de har haft. Det är också bra att beskriva hur man lyckades engagera och motivera de olika aktörerna att delta.

Impact är det femte och sista steget i modellen. Impact betyder effekt och det är också bland annat effekten av projektet som ska beskrivas. Det är också av betydelse att beskriva vilken typ av utvärdering man genomfört och att dokumentera såväl effekterna som arbetsprocessen. Även kostnadseffektiviteten kan beskrivas under den femte och sista rubriken.

De 5 I:na är en omfattande modell och ovanstående är endast en översiktlig beskrivning. Mer information och en omfattande genomgång av de "5 I:na" finns på Home Office webbplats: www.crimereduction.gov.uk/learningzone/5isintro.htm

Mediernas konstruktion av brott

Tragiska brottsliga händelser hanteras ofta som underhållning i medierna. Det kan till och med inträffa att medierna fabricerar fakta och inte sällan brister kvällspressen i sin källkritik. Det menade medieforskaren Ester Pollack när hon föreläste om mediernas konstruktion av brott.

TEXT: MALIN NÄÄS FOTO: ANDREAS FAHLÉN

Ester Pollack forskar om medier och brott på Institutionen för journalistik och medier (JMK) vid Stockholms universitet. Hon förklarade att mediernas populistiska roll egentligen inte är något nytt. Under det förra sekelskiftet inspirerades den svenska journalistiken av den amerikanska sensationsjournalistiken, något som så småningom ledde till debatt och framväxten av pressens etiska regler. Ur ett historiskt perspektiv har journalistikens roll förändrats utifrån samhällets förändringar.

– Vilka typer av brott som medierna beskriver varierar mellan åren, men det stämmer sällan överens med brottsutvecklingen, berättade hon.

I sin forskning har Ester Pollack bland annat funnit att medierna framställt brottsligheten, både omfattning och brottstyp, olika under olika tidsperioder. Samtidigt fanns det sällan något samband mellan den faktiska brottsligheten under den aktuella perioden och mediernas beskrivning av brottsligheten. En anledning är att det finns flera drivkrafter bakom mediepublicering, inte minst ekonomiska. Enligt Ester Pollack passar brottslighet mediedramarturgin och ofta legitimeras kriminaljournalistiken utifrån ett allmänintresse.

– Det är dock medierna själva som definierar vad som är av allmänintresse. Ofta kommer det att handla om mord, sex och våld, förklarade hon.

Ester Pollack gav en historisk tillbakablick över hur medierna framställt brottsligheten.

En tudelad journalistik

Journalistikens utveckling går också mot att bli allt mer populistisk, bland annat på grund av den ökade konkurrensen mellan medierna som skapar ett ökat tryck mot att sälja lösnummer och annonsplatser. Den ökade konkurrensen leder också till att färre journalister ska skriva fler artiklar, något som påverkar journalistens möjlighet till källkritik och gediget arbete med research. Parallellt med de populistiska medierna anser Ester Pollack att det utvecklas en smal elitistisk journalistik för en välutbildad medelklass.

Medierna påverkar kriminalpolitiken

Medierna har en stor förmåga att skapa opinion. Ibland är det medierna själva som driver en fråga, ibland är det andra aktörer och intressen som får genomslag och via medierna skapar opinion. Medierna tenderar också att fokusera på vissa brottstyper, trots att de brotten kanske inte är det främsta problemet utifrån registrerad brottslighet. Den kombinationen kan enligt Ester Pollack påverka såväl kriminalpolitiken som polisens arbete. Inte sällan väljer medierna att uppmärksamma ett visst brott eller en händelse. Om en tidning eller tv-kanal drar på en händelse, följer ofta alla andra efter och det skapas ett så kallat mediedrev eller som Ester Pollack uttrycker det; mediepanik. Då finns det inte någon som har en övergripande uppgift att bromsa denna händelseutveckling. När en enskild händelse får stort utrymme i medierna kan det skapa en bild av att det är den allmänna opinionen och därigenom påverka politikerna när det gäller exempelvis lagstiftning.

– Det är viktigt att fostra medborgarna till kritiskt granskande mediekonsumenter.

– Vi är alla beroende av medierna, samtidigt är medierna den enda maktinstitution som inte någon annan granskar, menade Ester Pollack. ●

Lokala projekt för att minska bilbrott

Bilbrotten är de vanligaste vardagsbrotten och är för unga lagöverträdare ofta debuten till grövre kriminalitet. På seminariet Det går att reducera bilbrottsligheten presenterade polisen Lennart Levander ett arbete vid en infartsparkering i Stockholm och Kenneth Karlsson, också han polis, ett samverkansprojekt för att minska bilbrottsligheten i Nordvästra Skåne.

TEXT: LINA ANDERSON FOTO: SUSANNE ERIKSSON

En mycket stor del av samtliga anmälda brott i Sverige är stölder ur och från motorfordon. Tillsammans med billtillgrepp utgör de drygt en sjättedel av den totala anmälda brottsligheten i landet. År 2003 anmäldes nästan 200 000 bilrelaterade brott, vilket är drygt 20 per timme. Även om denna brottslighet visar en nedgående trend under senare år, har antalet anmälda brott nästan fördubblats sedan år 1975.

Åtgärder på parkering

Ropstens infartsparkering är en öppen parkering utan naturlig övervakning. Parkeringen, med sina 1000 platser, var tidigare kraftigt utsatt för bilbrott. Dessutom bodde det kriminella personer på parkeringsområdet.

– Det var hopplöst, de traditionella insatser som polisen gjorde hjälpte inte, de påverkade endast bilbrottsligheten på kort sikt, förklarar Lennart Levander vid Stockholmspolisen.

Lennart Levander arbetar vid Stockholmspolisen.

Därför startades hösten 1999 ett samverkansprojekt mellan Johannes närpolisområde, en konsultfirma och Försäkringsgruppen för att försöka minska antalet bilbrott på parkeringen. De började med att öka översiktligheten och belysningen, staket runt parkeringsplatsen gjordes heltäckande och parkeringen byggdes om så att det endast blev en in- och utfart. Därutöver anställdes en parkeringsvärd för att under dagtid observera, rapportera och vara synlig på parkeringsplatsen. En stor skylt sattes upp vid infarten till parkeringsplatsen med information om att det pågår ett samarbete mellan polis, försäkringsbolag och parkeringsbolaget för att öka säkerheten på parkeringen.

Resultatet av dessa åtgärder var över förväntan. Bilbrotten minskade med 64 procent det första året. Även i omkringliggande områden kunde en minskning av bilbrott konstateras. Parkeringen blev dessutom fullbelagd och andra typer av vardagsbrott i närområdet minskade.

– Tyvärr har närvaron av personal stadigt minskat då bilbrotten inte längre sågs som ett problem. Detta har lett till att vi i dag år 2004 är tillbaka på nästan samma höga nivå av bilbrott som vi hade år 1999, beklagar Lennart Levander.

– Det enda positiva i dagsläget är att man klart och tydligt ser att de vidtagna åtgärderna fungerade.

Samverkan i Nordvästra Skåne

Nordvästra Skånes samverkansgrupp (NOSAM) består av tio kommuner och har tillsammans med polisen genomfört en omfattande informationskampanj för att minska bilbrottsligheten i området. Tanken bakom projektet var att personer inom de lokala brottsförebyggande råden och andra engagerade parter skulle finnas på parkeringsplatser och ta kontakt med så många fordonsägare om möjligt.

Under ett par dagar i maj förra året engagerade samverkansgruppen ett hundratal frivilliga som informerade på 20 parkeringsplatser. De var klädda i jackor med logotyper från sina lokala brottsförebyggande råd och en självlysande väst med texten "Samverkan mot brott". Polisen var representerad med en polisbil och vid ett par tillfällen fanns det möjlighet för bilägare att köpa rattkryckor till reducerat pris.

Kenneth Karlsson, polis i Nordvästra Skåne.

När bilägarna parkerade delade personalen ut broschyrer med budskapet: Lämna inte några värdesaker kvar i bilen. Det tar endast fem sekunder för tjuven att göra inbrott. Under maj månad spelades "jinglar" flera gånger om dagen på radio med olika töm bilen själv budskap, "Fick du inbrott i bilen igår? Otur? Nej, det beror på att du lämnar synliga saker i din bil!" Under samma period hjälpte den lokala tidningen till med gratisannonser med liknande budskap.

Sedan samverkansgruppens kampanj i maj år 2003 har bilbrottsligheten i området minskat med 20 procent

– Statistiken visar att bilbrottsligheten har minskat och vi tror att framgångarna till stor del beror på vårt arbete. Den åtgärd som vi är övertygade om har haft störst inverkan på brottsligheten är den personliga kontakten med bilägarna, säger Kenneth Karlsson som är verksam i NOSAM. ●

Viktigt med brottsoffer-perspektiv i det brotts-förebyggande arbetet

Trots att det finns länkar mellan det brottsförebyggande och det brottsofferstödjande arbetet har de länge betraktats som två separata verksamheter. Kopplingen mellan de båda områdena diskuterades på seminariet ”Brottsofferperspektivet i det brottsförebyggande arbetet”.

TEXT: MALENA CARLSTEDT

– Brottsofferarbetet och det brottsförebyggande arbetet har växt fram som två separata spår. I många av landets kommuner finns brottsförebyggande råd och i de flesta kommuner finns också brottsofferjourer. Dessa arbetar ofta var för sig och utbyter inte alltid erfarenheter med varandra. Eftersom de här områdena i grund och botten handlar om samma frågor har man dock mycket att vinna på att samarbeta. Brottsoffrens erfarenheter kan vara värdefulla i det brottsförebyggande arbetet.

Det sa Magnus Lindgren, brottsofferspecialist på Rikspolisstyrelsen. Han påpekar dock att detta inte alltid behöver innebära att brottsofferjourerna sitter med i de lokala råden, det finns även andra vägar för att samarbeta och utbyta information med varandra.

Risk att brottsoffer drabbas igen

Forskning visar att det är vanligt att brottsoffer drabbas av upprepade brott. Precis som det finns en liten grupp gärningsmän som står för en stor del av brottsligheten, finns det en liten grupp offer som drabbas av en stor del av brotten. Ser man till statistiken löper alltså de som har drabbbats av brott särskilt stor risk att utsättas igen. Detta har visat sig gälla för många olika typer av brott, exempelvis misshandel och inbrott. Det här är kunskap som inte bara är relevant i arbetet med brottsoffer, utan även i det brottsförebyggande arbetet. Kunskapen om upprepad utsatthet visar att brottsoffer är i behov av såväl stöd som förebyggande åtgärder. Genom att satsa brottsförebyggande resurser på denna grupp finns det också möjligheter att uppnå goda resultat i det brottsförebyggande arbetet.

– Upprepad utsatthet visar tydligt hur brottsofferarbetet och det brottsförebyggande arbetet hänger ihop, förklarar Magnus Lindgren.

Stöd till unga brottsoffer

Även Ann Hellströmer, som är socialarbetare och har arbetat 20 år inom polisen, ser kopplingarna mellan arbetet med brottsoffer och det brottsförebyggande arbetet. Tidigare har hon arbetat med gärningsmän, men nu stödjer hon unga brottsoffer på Stödcentrum för unga brottsoffer i Vällingby. Hon beskriver hur unga som drabbas av brott ofta fylls med ilska och aggressivitet. Om brottsoffren inte får stöd och möjlighet att bearbeta händelsen kan känslor "bubbla ut" i andra sammanhang. Vem eller vad som blir föremål för aggressiviteten är inte alltid logiskt, det kan vara en busskur, en förälder eller en jämnårig.

– Min egen teori är att många gärningsmän själva har varit brottsoffer, säger Ann Hellströmer.

fortsätter på nästa sida

Boktips

I boken "Brottsoffer. Från teori till praktik" tar Magnus Lindgren, tillsammans med kollegorna Karl-Åke Petterson och Bo Hägglund, bland annat upp hur olika aktörer på lokal nivå kan samverka genom exempelvis lokala brottsförebyggande råd för att bättre stödja brottsoffer. Den innehåller också en översikt av lagstiftning och forskning inom området.

Uppföljaren "Utsatta och sårbara brottsoffer" syftar till att öka kunskapen om särskilt sårbara brottsoffers situation. Flera olika författare lyfter fram exempelvis brottsoffer med funktionshinder och de som faller offer för rasistiska och homofobiska brott. Boken inleds med historik och ger också en beskrivning av brottsofferperspektivet utifrån de grundläggande mänskliga rättigheterna. BRÅ:s Malena Carlstedt skriver också om upprepad utsatthet för brott som innebär att en person, eller ett objekt, utsätts för flera brott under en begränsad tidsperiod. Dessutom innehåller boken förslag på åtgärder för hur stödet till brottsoffer kan förbättras.

Båda böckerna kan beställas från Jure, www.jure.se eller 08-662 00 86.

Läs också mer om upprepad utsatthet i Upprepad utsatthet för brott- En utgångspunkt för brottsförebyggande verksamhet (BRÅ- rapport 2001:3). Rapporten kan laddas ner under rubriken publicerat på www.bra.se eller beställas från Fritzes förlag 08-690 91 90.

Många unga som drabbats av brott mår mycket dåligt. De kan inte koncentrera sig på någonting, de tycker att de ser gärningsmannen överallt och en del vågar inte gå ut. En vanlig konsekvens är att skolarbetet blir lidande. På Stödcentrum för unga brottsoffer arbetar man med att ge ungdomarna stöd i samtalsform. I det ingår bland annat arbete för att de ska få utlopp för sin ilska på ett konstruktivt sätt. Ann Hellströmer arbetar mycket med bilder, exempelvis får ungdomarna rita "hämndbilder" som visar vilket straff de tycker att gärningsmannen ska få. På seminariet visade hon bland annat en bild där gärningsmannen får ett lass från Kobajs AB över sig och en där gärningsmannen får gå i "snällskola". Men hon påpekar att många brottsoffer tycker att den ideala lösningen är att få ge tillbaka på samma sätt. Ann Hellströmer menar att det är viktigt för de unga brottsoffren att få en vuxen att resonera med om de här frågorna. Någon som ser dem och lyssnar på dem, men som också kan ge dem nya infallsvinklar.

Viktigt med förtroende

Personalen på Stödcentrum för unga brottsoffer får kontaktuppgifter till ungdomarna via polisen. De allra flesta de kontaktar väljer att komma på samtal. För att kommunicera med ungdomarna på deras sätt använder sig Ann Hellström ofta av SMS. Hon påpekar också att det är mycket viktigt att Stödcentrum är förlagt till polisens lokaler och inte till Socialtjänsten, Barn- och ungdomspsykiatrin eller liknande. Många av ungdomarna är till en början inte medvetna om vilka känslor brottet de utsatts för kan leda till. Därför kan ett besök på polisstationen upplevas mer odramatiskt och som att de hjälper polisen.

Till en början vill många ungdomar inte berätta hur dåligt de mår av det som har hänt, men när de har fått förtroende för Ann Hellströmer börjar de allra flesta att prata. Hon beskriver hur hennes tjänsterum är inrett med trevliga fåtöljer och att det finns minst 10 000 saker på hennes rum.

– I bland kan det vara jobbigt för ungdomarna att titta på mig när de berättar. Då ska det finnas något annat att fästa blicken på.

Ann Hellströmer och Magnus Lindgren avslutar seminariet med en uppmaning till deltagarna att se över hur brottsoffrens erfarenheter kan användas bättre i det brottsförebyggande arbetet.

– Brottsofferfrågorna borde uppmärksammas mer i de lokala brottsförebyggande råden, det finns så många kopplingar, men visst är det en utmaning att få till det i praktiken, avslutar Magnus Lindgren. ●

Klotterförebyggande åtgärder i praktiken

Klotter skapar debatt och väcker känslor hos såväl allmänhet som politiker. Åsikterna om hur man effektivast förebygger klotter går isär och det finns inga patentlösningar på problemet. Men klottrarna är lika heterogena som de som vill förhindra klotter. Därför är det viktigt att arbeta med flera parallella åtgärder. I Norrköping och Östersund har man valt att tillmötesgå dem som klottrar genom att de får möjlighet att måla lagligt.

Benny Brovinger, Hans Erikson och Magnus Skoglund.

TEXT OCH FOTO: SOLVEIG HOLLARI

– Om jag gillar fotboll, så inte går jag och tittar på curling och detsamma måste ju få gälla även ungdomar, sa Hans Erikson från Norrköping som var en av föredragshållarna på seminariet om klotterförebyggande åtgärder.

Därigenom förklarade han kommmunens inställning till klotter och graffiti. I Norrköping försöker man inte få graffitiintresserade ungdomar att skaffa sig andra intressen. I stället går man dem till mötes genom att ge dem möjlighet att måla lagligt. Förutom cirka 800 m långa murar i hamnen, som den som vill kan klottra eller måla på, finns också ett flertal permanenta konstnärliga utsmyckningar. Dessa är målade med sprayfärg och därefter ytbehandlade för att skyddas mot klotter.

Levande dialog mellan kommun och ungdomar

Den välvilliga attityden gentemot ungdomarna har egentligen aldrig varit föremål för någon diskussion eller debatt i Norrköping, berättade Hans Erikson. Han beskrev vidare att de lagliga väggarna inte bara har fungerat i ett decennium. De har också resulterat i en levande dialog mellan kommunen och ungdomarna. Det främsta problemet i dagsläget är, enligt Hans Erikson, att få kontakt med den nya grupp av unga klottrare som under den senaste tiden har lämnat spår efter sig i kommunen.

fortsätter på nästa sida

Viktigt med flera förebyggande metoder

Seminariet om klotterförebyggande åtgärder kom främst att handla om olika sätt att gå de graffitiintresserade ungdomarna till mötes för att därigenom förebygga olagligt klottrande. Enligt den rapport som BRÅ presenterade i december år 2003 finns det inget framgångsrecept för hur klotter ska förebyggas. Däremot är det viktigt att ett flertal metoder används parallellt eftersom klottrarna utgör en mycket heterogen grupp.

Från repressiv till tillåtande

Benny Brovinger och Magnus Skoglund från projektet "Tänk till" i Östersund berättade om hur kommunens klotterförebyggande arbete sedan några månader har förändrats till att bli mer tillåtande. Tidigare genomförde Östersund, enligt Benny Brovinger, ett flertal olika informations- och påverkanskampanjer där det lokala brottsförebyggande rådet engagerade såväl skolan som polisen.

Legal graffitti i Norrköping.

Under flera år sa kommunen tydligt nej till alla möjligheter att måla legalt.

Ändå fortsatte klottrandet och spred sig in i de centrala delarna av Östersund. Trots nattliga spaningar och löfte om belöning, lyckades man inte ta reda på vem eller vilka som hade utfört skadegörelsen.

– Då insåg vi att vi måste hitta andra vägar för att komma i kontakt med dem. Vi var tvungna att skapa en dialog med klottrarna, berättade Magnus Skoglund.

Legal graffitti i Norrköping. I höst ska Stadsmuséet i Norrköping anordna en utställning med utgångspunkt från grafitti.

Legala väggar och ömsesidigt förtroende

I november år 2003 startades föreningen Subform som i dag har ett 40-tal graffitiintresserade medlemmar. Kommunens länk till dessa ungdomar är en före detta klottrare som har anställts för att sköta verksamheten i den lokal som Subform i dag har tillgång till. Förutom en plats där ungdomarna kan mötas och umgås finns det sedan en tid även möjligheter att måla lagligt på vissa ställen utomhus.

– Men det här förutsätter att ungdomarna följer vissa regler. Om det klottras utanför lokalen så stänger vi den direkt. Det handlar om ett ömsesidigt förtroende och ett tydligt konsekvenstänkande, fortsatte Magnus Skoglund.

Han gav därefter ett konkret exempel på en pojke som klottrat i en hiss. Redan samma dag fick han komma tillbaka, be om ursäkt och tvätta bort sitt klotter.

Projektet, som ännu är på försök, uppfattas som framgångsrikt. Såväl Benny Brovinger som Magnus Skoglund menade att klottret har minskat dramatiskt i centrumområdet. Benny Brovinger avslutade Östersunds redovisning av det klotterförebyggande arbetet med att citera en fastighetsägare:

– Saneringskostnaden för hundskit är i dag större än kostnaderna för att ta bort klotter.

Seminariet avslutades med att deltagarna både ställde frågor och diskuterade problem och möjligheter med lagliga klotteralternativ. ●

I rapporten **Klotterförebyggande åtgärder** har BRÅ kartlagt förebyggande åtgärder mot klotter och analyserat hur åtgärderna följts upp. Kartläggningen är baserad på en enkätundersökning riktad till landets kommuner, storstädernas stadsdelar och polisen. Dessutom har BRÅ tagit kontakt med ett hundratal företrädare för andra organisationer och företag som ofta utsätts för klotter.

Kartläggningen visar att det ofta saknas övergripande handlingsplaner för det klotterförebyggande arbetet, liksom att få aktörer utvärderat de åtgärder som genomförts. Utvärdering och vetenskaplig forskning saknas också såväl i Sverige, som i andra länder. Rapporten lyfter dock fram att erfarenheter från andra länder tyder på att snabb sanering, i kombination med andra åtgärder, kan ha effekt. Tidigare undersökningar har också visat att klottrare inte är en homogen grupp. Därför krävs det att de klotterförebyggande åtgärderna anpassas efter de olika grupperna av klottrare.

Rapporten kan beställas från BRÅ eller laddas ner under rubriken publicerat/brottsförebyggande arbete på BRÅ:s webbplats www.bra.se

Skydd mot rån i handeln

Att en butik blir utsatt för rån är många gånger traumatiskt för personalen, särskilt då vapen och våld används. Därför har handelns parter tagit fram en utbildning som ingår i det "nygamla" 13-punktsprogrammet Skydd mot rån i handeln. Tillsammans med det lokala rådet och polisen i Härnösand har man också hittat en modell för hur programmet kan spridas och hur själva certifieringen av butiker kan läggas upp.

TEXT OCH FOTO: MADELEINE BLIXT

Stefan Eriksson från Handelsanställdas förbund berättade om programmet och arbetsmodellen. I Härnösand informerar det lokala rådet om 13-punktsprogrammet och administrerar certifieringen, medan polisen besiktigar de butiker som vill bli certifierade enligt programmet. För att hålla koll på var i handläggningen butikerna befinner sig använder samordnaren i det lokala rådet modern teknik.

– En digital karta, där butikerna kan markeras i olika färger efter var i handläggningen de befinner sig, ger bättre överblick än ett vanligt register, menade Yvonne Thunberg, som är samordnare i det lokala rådet.

När företaget klarat besiktningen grönmarkerar Yvonne Thunberg butiken på kartan och skickar ut dekalen "Säkerhetsskyddad butik" som butikerna kan sätta upp. En nyhet med programmet är att certifieringen har ett bäst-föredatum.

Stefan Eriksson, Kerstin Wisemo och Hans Mellberg presenterade ett program för att förebygga rån i handeln.

– Efter två års tid kommer vi dit och inspekterar butiken igen, sa Hans Mellberg från polisen i Härnösand som kostnadsfritt utbildats för att certifiera butiker.

– Om butiken inte uppnår alla punkterna skrapar vi bort dekalen. På detta sätt har programmet fått en högre status än tidigare.

Förutom att butikerna ska ha olika stöldskydd som låsbara kassalådor, värdeskåp och sedelboxar ska personalen även genomgå en säkerhetsutbildning, exempelvis webbutbildningen Säker i butik. Enligt Kerstin Wrisemo, rådgivare på Kooperationens förhandlingsorganisation, tar det högst två timmar att gå igenom den.

– Hittills har cirka 800 personer gått utbildningen som är gratis och finns på Internet, berättade hon.

Tanken med utbildningen är att chefer och anställda som gått den ska känna sig tryggare med kunskap om hur man ska agera både före, under och efter ett eventuellt rån.

Intresserade får gärna kontakta någon av föreläsarna: stefan.eriksson@handels.se, kerstin.wrisemo@kfo.se och yvonne.thunberg@harnosand.se ●

Ansvarsfull alkoholhantering

Ansvarsfull alkoholhantering är inget nykterhetsprojekt – det handlar om professionell hantering. Det sa Birgitta Lindewald som inom STAD-projektet varit med och utvecklat ett metodpaket för att minska alkoholrelaterade skador och våld på Stockholms krogar. Nu ska metoderna spridas i hela landet med stöd av Folkhälsoinstitutet. Åre, Örnsköldsvik, Katrineholm, Växjö och Göteborg är några städer som redan nappat.

Birgitta Lindewald, projektledare inom STAD-projektet.

TEXT: MADELEINE BLIXT FOTO: SUSANNE ERIKSSON OCH EVERYDAY LIFE

Polis, kommun och krögare har enligt lagen ett gemensamt ansvar för alkoholhanteringen. Två viktiga delar i projektet är därför utbildning av krogpersonal och effektivare tillsynsarbete.

– En krog som får en anmärkning av tillsynsmyndigheten i Stockholm kan förutom en varning även få tillsägelse att personalen måste gå utbildningen i Ansvarsfull alkoholhantering, berättade närpolisen Patrick Widell.

Birgitta Lindewald, som ordnat tvådagarsutbildningen åt intresserade städer, berättade om innehållet. Serverings- och vaktpersonal får bland annat lära sig om alkoholens medicinska effekter och om alkohollagen. På utbildningen berättar polisen om det nöjesrelaterade våldet i staden, det visas en film och anordnas gruppdiskussioner. Därefter får deltagarna göra ett skriftligt prov. Även konflikthantering ingår i utbildningen och deltagarna lär sig att det går att förebygga konflikter genom att inte servera alltför berusade eller underåriga gäster. Lennart Karlsson från Baldakinenrestaurangerna berättade att i början hade utbildningen en töntstämpel.

– I dag är det ”branschstuk” på utbildningen och tillsammans med policyarbete på restaurangerna har den blivit eftertraktad. Många företagare kräver att anställda ska gå utbildningen. Tidigare såg krögarna tillsynsmyndigheterna som sina fiender. Den stora styrkan i projektet är den öppenhet och det förtroende som har bildats mellan aktörerna, menade han.

– På kort sikt är det möjligt att vi förlorar lite pengar genom att strypa kranarna men på lång sikt är en trivsam krog en lönsam krog. Det handlar också om de anställdas säkerhet, fortsatte Lennart Karlsson.

Enligt Birgitta Lindewald har långsiktighet, kartläggning och uppföljning varit viktiga delar i arbetet.

STAD-projektet startade 1995 och är ett 10-årigt projekt. Det övergripande syftet är att identifiera, testa och utvärdera lovande metoder för prevention av alkohol- och droghantering.

STAD- projektets utvärdering visar att misshandels- och hotbrotten minskat i Stockholm City sedan arbetet började. För att studera om personalen tagit fasta på innehållet i utbildningen har skådespelare anlitats för att spela berusade. Innan utbildningen fick genomslag, år 1995, nekades bara 5 procent av skådespelarna att köpa alkohol. Två år senare ökade siffran till 47 procent och år 2001 nekades hela 70 procent. Birgitta Lindewald avslutade seminariet med att välkomna alla intresserade att ta kontakt. Kontaktuppgifter och mer att läsa om projektet i Stockholm finns på www.stad.org. På Folkhälsoinstitutets hemsida www.fhi.se finns information för dem som är intresserade att pröva metoderna i den egna kommunen. ●

Ett arbete minskar risken för återfall

Att ha ett arbete är en mycket viktig faktor för att minska risken för återfall i kriminalitet. Det menade forskaren Siv Nyström som föreläste på seminariet om återfall i brott. Hon påpekade att det finns många likheter mellan den kriminella världen och det "hederliga" livet. Både likheter och olikheter kan vändas till något positivt i programverksamheter för återfallskriminella.

TEXT: ANDREAS FAHLÉN FOTO: ANDREAS FAHLÉN OCH EVERYDAY LIFE

Vid seminariet gavs två exempel på hur man kan arbeta för att minska återfallen. Både för KrAmi i Malmö och Vägen Ut i Göteborg spelar arbete en central roll i återanpassningen till ett hederligt liv. KrAmi är ett samarbete mellan kriminalvård, socialtjänst och arbetsförmedling som har pågått sedan början av 1980-talet i Malmö. Målgruppen är män i 20-35-årsåldern som har en kriminell bakgrund.

– Vitsen med programmet är att man ska bli en vanlig Svensson som knegar och betalar sin skatt, berättade Karin Wänstedt från KrAmi.

Karin Wänstedt

Vägen till ett arbete går via ett motivations- och påverkansprogram som bygger på en modifierad variant av den danska konsekvenspedagogiken. Den innebär att deltagarna får lära sig att förstå sambandet mellan sina handlingar och konsekvenserna av dem.

Deltagarna i KrAmi måste bland annat följa ett kontrakt där de förbinder sig att följa programmet, att avhålla sig från droger och kriminalitet samt att de håller tider och meddelar eventuell frånvaro i förväg. KrAmis del av kontraktet är att de garanterar en anställning om kontraktet följs.

Ett viktigt inslag i programmet är social träning i grupp genom obligatoriska fritidsaktiviteter. Efter en introduktion med bland annat vägledning och samhällsinformation slussas deltagarna ut på praktik på olika

företag. Målsättningen är att få en anställning, som i de flesta fall sker med hjälp av lönebidrag.

Vägen Ut – bred samverkan

Programmet Vägen Ut är uppbyggt som ett partnerskap där ett stort antal myndigheter och frivilligorganisationer ingår. Ett viktigt mål är att hitta modeller för hur människor med erfarenhet av missbruk och kriminalitet kan etablera sig på arbetsmarknaden. Stor vikt läggs också vid att få de myndigheter som har ansvar för individernas försörjningsstöd - arbetsförmedling, försäkringskassa och kommun - att samverka tillsammans med varandra och med kriminalvården. Vägen Ut baseras på ett empowerment-synsätt, som innebär att deltagarna ska ges resurser att ta kontrollen över sina liv.

Metoden för att få människor i arbete är via sociala arbetskooperativ. Vid seminariet berättade Daniel Lindgren från ett av kooperativen, Villa Solberg, om hur arbetet bedrivs. De flesta deltagarna kommer direkt från anstalt och bosätter sig i Villa Solberg. Det gör att de slipper frestelsen att begå nya brott eller påbörja ett nytt missbruk.

– Man får lära sig att sköta alla detaljer i ett hushåll som att laga mat, tvätta, städa eller lägga upp en budget.

Deltagarna får också arbeta i kooperativet som bland annat har en verkstad och ett växthus. Vissa går vidare och blir delägare i kooperativet. Det gör att det finns positiva förebilder som har varit i samma situation som de nyintagna.

Daniel Lindgren poängterade dock att det kan lång tid att bryta med sitt gamla liv.

– Vi tycker att det är viktigt att man lägger upp en realistisk plan. Det här går inte fort, det måste få ta tid.

fortsätter på nästa sida

Vikten av att ha ett arbete understöks också av Siv Nyström, som forskar på Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete vid Socialstyrelsen. Hon har bland annat genomfört en utvärdering där två KrAmi-grupper (i Malmö och Örebro) jämförts med ett återfallsförebyggande program i Uppsala och två grupper inom frivården.

Siv Nyström

KrAmi ett utarbetat program

Slutsatsen var att KrAmi lyckades bäst, framför allt när det gällde att få deltagarna i arbete. Intervjuer med deltagarna i KrAmi visade att de såg saker på ett nytt sätt.

– Jag döpte det till att de hade omförhandlat en mening. De lade en ny mening i sitt eget liv och samhällets mening.

Enligt Siv Nyström utnyttjar KrAmi på ett bra sätt de skillnader och likheter som finns mellan vad hon kallar brottets livsvärld och den socialt accepterade livsvärlden. Brottet har samma funktion i den kriminella världen som arbete har i den socialt accepterade världen. Båda ger försörjning och social samvaro.

Ett exempel på hur KrAmi utnyttjat likheterna är de tydliga regler som finns bland kriminella. De liknar det kontrakt som KrAmi upprättar med alla deltagare och många deltagarna känner igen det tydliga sättet att föra fram reglerna från sin kriminella värld.

Det gäller också att använda olikheterna som säger något om vad deltagarna behöver lära sig. När en deltagare handlar eller förstår en situation utifrån den kriminella världens referensramar används denna skillnad för reflektion eller konfrontation. Deltagarna lär sig då att handla på ett accepterat sätt och även att förstå vad man kan och bör göra. På det sättet blir olikheterna kritiska punkter av stort värde för rehabiliteringsarbetet.

– Det gäller att hitta det som är bra i likheterna och tona ned de skillnader som är kritiska, menade Siv Nyström. ●

Föräldrastöd i praktiken

Positiva upplevelser i familjen tidigt i livet är skyddsfaktorer som kan förhindra en kriminell utveckling. På seminariet Föräldrastöd – att förhindra kriminell utveckling presenterades dels den kanadensiska modellen COPE, dels ett projekt från stadsdelen Bredäng, Föräldrastöd på vårt sätt.

TEXT: MALIN NÄÄS

Det finns ett samband mellan barns och ungdomars upplevelser i familjen och kriminell utveckling. Föräldrastödjande verksamhet är ofta inriktad mot att förbättra relationerna mellan föräldrar och barn. Grundtanken i en av de teoretiska modeller som förklarar sambandet mellan kvaliteten i familjrelationerna och ungdomars anpassning är att föräldrar som inte kan upprätthålla regler i familjen konsekvent, rättvist och utan våld, skapar en osäkerhet hos barnen på vad som händer när de uppför sig illa. Därigenom kan beteendeproblem hos barnen förstärkas.

De två projekt som beskrevs på seminariet är båda gruppaktiviteter och båda bedrivs i socialt utsatta områden i syfte att förbättra relationerna mellan barn och föräldrar. Upprinnelsen till projektet Föräldrastöd på vårt sätt i Bredäng strax utanför centrala Stockholm, var att skolpersonalen uppmärksammade att få föräldrar kom på föräldramöten och aktivt engagerade sig i barnens situation.

– Vi insåg att vi måste börja tidigt med att engagera föräldrarna. Är de inte engagerade när barnen är i förskoleåldern, kommer de inte att vara det senare heller, menade Marie Johansson Meinke som är samordnare i stadsdelens lokala brottsförebyggande råd.

Prioriterade kartläggning

Därför inleddes ett arbete med att kartlägga vilka olika föräldraaktiviteter som fanns i stadsdelen. Resultaten visade att det fanns behov av ytterligare insatser och därför tog man initiativ till föräldragrupper för dem med barn i förskolan.

– Vi valde att börja med en förskola där de redan arbetade en del med stöd till föräldrar och där det fanns ett stort intresse, sa Marie Johansson Meinke.

– Där fanns också flera föräldrar som var i behov av stöd.

För att ta reda på vad föräldrarna på förskolan efterfrågade genomfördes föräldraintervjuer. Det visade sig att flera av föräldrarna inte efterfrågade vissa saker, eftersom de helt enkelt inte visste vad de skulle efterfråga. Det framkom dock att det fanns ett stort behov hos föräldrarna att få samhällsinformation och att få träffa andra föräldrar.

Ordnar det praktiska

En av de mer erfarna förskollärarna fick ansvar för föräldragrupperna. Till träffarna bjöd man in ett tiotal föräldrar, varav hälften hade behov av extra stöd. För att öka möjligheten för föräldrarna att delta ordnade förskolan barnvakt och kvällsmat. Till

fortsätter på nästa sida

en början fanns det en tydlig plan för hur träffarna skulle se ut och vad de skulle innehålla.

– Men det mesta gick åt skogen. Tidsplaneringen sprack, deltagarna kom och gick efter egna behov och möjligheter. Det som vi tyckte var viktigt att planera i detalj visade sig inte vara behövligt, det löste sig ändå. Huvudsaken var ju att de olika ämnen som planerats ändå blev diskuterade, vilket de blev tack vare den skickliga samtalsledaren, förklarade Marie Johansson Meinke.

Det upptäcktes att det krävdes flexibilitet och att cirkelledarens roll blev att säkerställa att de viktigaste frågorna togs upp. Många av föräldrarna i Bredäng har utländsk härkomst och många har sina egna föräldrar kvar i hemlandet.

– Många av dem som deltar i cirklarna har behov av att rådfråga någon äldre. Den rollen fyllde den erfarna förskolläraren mycket väl, konstaterade Marie Johansson Meinke.

COPE – en utvärderad modell

Det finns flera likheter, men också många olikheter, mellan arbetet i Bredäng och arbetet med COPE Linköping. COPE är en vetenskapligt utvärderad modell som utarbetats i Kanada. De föräldragrupperna är betydligt större än de i Bredäng och har omkring 25 deltagare. Varje träff inleds med en videovinjett där en typisk situation mellan förälder och barn spelas upp. Därefter få deltagarna sätta sig i mindre grupper för att diskutera hur situationen kan lösas. Tanken är inte att hitta den rätta lösningen, utan att deltagarna får ta del av varandras erfarenheter och tillsammans hitta en lösning. Därutöver får föräldrarna en hemuppgift mellan varje träff.

Ulla Carlsson och Kajs Olausson arbetar inom förskoleverksamheten i området Ryd i Linköping, som precis som Bredäng är ett socialt utsatt område. Personalen på förskolorna upplevde att de hade svårt att kommunicera med föräldrarna.

– Det kändes som om vi delade ut pekpinnar. "Nu gör du så här", förklarade Kajs Olausson.

De insåg att det fanns behov av att arbeta mer aktivt med föräldrarna. Därför tog de kontakt med Barn- och ungdomspsykiatrin i Linköping som rekommenderade dem att använda modellen COPE. Från början är modellen utarbetad för föräldrar med utagerande barn, även om arbetssättet fungerar lika bra för alla föräldrar. Arbetet är styrt via en manual och alla gruppledare får delta i en särskild utbildning.

Positiva föräldrar

Arbetet med COPE har spridit sig till fler områden i Linköping. Modellen vänder sig till dem med barn i åldrarna 3-9 år, men har även utvecklats till att användas för spädbarns- och tonårsföräldrar. För spädbarnsföräldrarna handlar det mycket om att stärka anknytningen mellan förälder och barn, något som är viktigt för barnets sociala och psykologiska utveckling.

En svårighet med att arbeta föräldrastödjande är att få de föräldrar som är i störst behov att delta. Därför arbetar förskoleverksamheten i Linköping aktivt med att informera föräldrar. Liksom i Bredäng undanröjer de också mycket av det som normalt är ett hinder för föräldrar att komma: de ordnar barnvakt och fixar mat.

– Första omgången var vi oroliga att det inte skulle komma några föräldrar, men det blev fler anmälningar än det fanns platser, sa Kajs Olausson.

– Nu informerar föräldrar varandra och mycket information går ryktesvägen.

Arbetet i Ryd har följts upp av Barn- och ungdomspsykiatrin i Linköping. Den visar att omkring 80 procent av föräldrarna har upplevt positiva förändringar inom familjen, exempelvis att familjen blivit mer harmonisk och att kommunikationen förbättrats. En övervägande majoritet, 96 procent, av föräldrarna tycker att kursen hjälpt dem i uppfostran och 80 procent anser sig ha förändrat sitt bemötande av barnet, exempelvis att de uppmuntrar positivt beteende och lyssnar mer till barnet. ●

Läs mer om föräldrastöd i Idéskriften **Föräldrastöd i teori och praktik**. Där presenteras ett urval av internationella föräldrastödjande verksamheter som haft dokumenterad effekt på barn- och ungdomskriminalitet.